

NYIRŐ JÓZSEF

MADÉFALVI VESZEDELEM

Regény

Pallas-Akadémia Könyvkiadó
Csíkszereda, 2003

– Csak egyszer otthon legyek! – bizakodott Lázár István. – Majd eljárom én Gyergyóban is a generális útját!... Bátyámtól még mindig nem jött meg a válasz?

Ez az, amitől félt Baló Anti. Hogy egyszer megkérdezi, hogy egyszer mégis meg kell mondani, hiszen olyan régóta zsebiben hányódott Lázár Imre levele, hogy már fakult meg rajta az írás. Nincs miért tovább hazudozni. Jobb lesz, ha megtudja. Elég erős már hozzá.

– Szamár ember az a te bátyád!

– Az ugyanbiza miért?

– Azt írja, hogy tőle ugyan hazamehetsz, de ő is ott lesz a fészivel a kapuban!... Okosabb embernek hittem!

Lázár István maga elé döbönt a hírre. Nem szólt ugyan semmit, de mélyet sóhajtott.

X.

Egész Gyergyót felhajtották, hogy a Beszterce felől érkező generális kezébe letegye az esküt. A főkirálybíró a széki tisztekkel napok óta izzadott, hogy összeterelje a népet a szentmiklósi mezőre. A legtöbb faluban így is fegyverrel kellett kényszergetniök a katonáknak a férfiakat, hogy hazulról kimozduljanak. Morogtak, kénytelenkedtek, mint a medve a hajtásban, mikor úgy tesz, mintha a farát nézné, de egyszer csak az ember torkának szökik. Ha sokat szemetezik Gyergyóban a generális, még ő is megjárhatja, mert furcsa, külön világ ez a Gyergyó. Nem tartozik sehová, csak önmagához. Zárt, elkülönített föld. Hegye, völgye, vize, levegője, fája, embere, minden más, mint egyebütt. Maga a nap is nehezen hágia meg ezeket a havasokat. Legyengül, mire a tetejükre ér. A fénye is elváltozik. Furcsa, titkos, homályos és álomhozó. Nem való minden bolondnak ez a világ. Itt kell születnie az embernek, hogy kibírja. Megesik, hogy az idegen mászik, csak mászik felfelé a hegy oldalán s egyszerre csak hanyatt esik, mint a halott. Az örmények is feketébbek itt, mint más tiszteletes helyen. Csak ezek az izmos, törpe, faölelő hecboc emberkék bírják itt az életet, kiknek az egészségtől olyan barnapiros a képe, hogy

még a nyújtópadon se halványodik el. Nincs itt semmi sietség, csak zord nyugalom és erő. Gyergyóban még a medve is két héttel tovább alszik, mint teszem azt Csíokban.

– Pedig ez még a szelíd Gyergyó! – magyarázta a tábornoknak Jósika kapitány, ki egy havasismerő atyafival elébe lovagolt a prundi plájokig, hogy rövid úton kalauzolja be Szentmiklósra.

Az egyik fensíkon megállottak, hogy a generálisnak a berszánoktól fürtös bundát kérjenek.

– Minek az? – csodálkozott a tábornok.

Jósika előre mutatott a távolba vesző gerincvonulatokra.

– Az a fehérség rajtuk már hó! Ezeken a hegyeken próbálja ki Isten a telet!... Hátunk mögött még süt a nap, de ott már hull a dér. Harapni lehet a szürke, nedves, hideg ködöt, ami átjár csontot, velőt... Én Excelenciád engedelmével előrelovagolnék, hogy jelentsem érkezését és tartam a népet. Reggel óta ott fázódnak szegények a nyílt mezőn. Ez az ember ismeri az utakat!

– Ne siessen az emberek miatt! – marasztalta a tábornok. – Legalább puhulnak a szitaló, fagyos esőben!

Jólesett, hogy az emberek szenvednek miatta. Látszott rajta. A rossz, felvágott, vörös agyagúton nem győzte siettetni a lőcsős szekeret, hogy minél előbb fenn lehessen a nyúlós, nehéz felhőkbe burkolt havasormokon. Az ő vad, kegyetlen és aljas indulatoktól eldurvított katonaszívének való világ ez.

– Úgy érzem magam, mintha istenvadászaton volnék! – káromkodott oda Jósika Imrének, aki beleborzongott a szája párájával együtt kicsapó kéjbe, pedig őt se angyaltollból szótték.

Mikor felértek a kietlen havas-régióba, nyújtózva tárult szét egész teste.

– Ha most itt volna Sophie! – gondolt a kancellárnéra.

Ilyen helyen minden férfit elfog a vágy az asszony után és valami névtelen, ősemberi titkok zaklatják meg. A vér megsűrűsödik, az erő korlátlanul felszabadul, és a képzelet izgat. A visszafojtott, lappangó másik énjét, az őseibert ismeri fel magában itt a férfi, és olyan nő után vágyik, akivel birkózni, marakodni kell. Nem való ilyen helyre törékeny,

didergő, városi fehérnép, akiben maroknyi vér sincs!... Az... az a román leány volna most jó, akit tegnap aprítottak darabokra Naszód körül a katonák, mert öreg apja védelmében fejszével ütött le egy katonatisztet. Az kéne ide!... A sarjüülés forró lett alatta, s ingerülten sürgette a szeke-rest, aki megvetően morogta vissza:

– Hászen tőlem futhatunk, ha valamelyik szakadékba bé akar dőlni!

A szőrös, kicsi hegyi lovacsák így is kitétek magukért. Órákkal előzték meg a parádés hátasokon csetledező kíséretet. Még a szívük is vizes volt a tiszteknek, mire – tova délután öt óra felé – bevergődtek Szentmiklóásra, hogy az a görbe farkú ördög seperte volna mind a pokolba, ahány székely van a világon!... Sikó esperes úr alig tudta meleg borral, mivel helyrehozni őket.

Utána azonban olyanok lettek a gazdájukkal együtt, mint a felmelegített kígyók.

A főkirálybíró jelentette, hogy rendben van minden, a nép a mezőn várja érkezését.

– Akkor indulunk! – vetett egy sötét pillantást a széki tisztekre, akik Fekete Túrival élükön a szakállukba rejtették a véleményüket.

A vak is láthatta rajtuk, hogy csak kénytelenségből vannak itt.

– Milyen a nép hangulata? – fordult a tábornok a mellette ülő főkirálybíróhoz.

– Nagyon jó! Vannak ugyan egyesek, kik zúgolódnak, de a többség engedelmes!

No, ez egyszer a főkirálybíró is eltalálta szarva közt a tőgyit, ahogy erre felénk mondják, mert alig értek ki a városka szélére, már hömpölygött is befelé dühös morajlással az emberfolyam. Az urak, katonaság láttára azonban megállottak és elhallgattak. A sorból kilépett egy szép szál ember, Ambrus Ferenc szárhegyi lófő a társával, Bartalis Mátyással, és megnyugtatta a tábornokot, hogy ne tartson semmitől, és ketten helyre parancsolták a népet. Falvak szerint külön bokrokba állottak. Elöl a remeteiek, mellettük az alfalviak, ditróiak, újfalviak, szárhegyiek, kilyénfalviak, és farkasszemet néztek az urakkal.

A generális kurta, katonás beszédet tartott, hogy annál ünnepélyesebbé tegye az eskütételt, és intett Sikó esperesnek, hogy szedheti magára a

templomi gúnyát, de a pap még a fejébe se nyomta tisztességesen a piros bojtos birétumot, Ambrus Ferenc intett az ujjával, hogy egyet se erőltesse magát, és ő is kurtán, de szilárdan annyit mondott a generálisnak, hogy:

– Ne űzzék az eszüket a szent dolgokkal, mert úgysem esküszünk! Nem! Az istennek sem!

A főkirálybíró szinte megütötte a guta az ijedtségtől és a tábornok nevében alig bírta kihebegni.

– Miért nem esküsznek?

Ambrus Ferenc szerette az egyenes beszédet.

– Azért, mert minket akaratumk ellenére írtak össze a katonaságra és erőszakkal kényszerítették ránk a fegyvert. Addig nem esküszünk, amíg meg nem mutatják Őfelsége írását, ami minket a katonaságra kötelez!... De ilyen írás nincs!

– És ha megmutatjuk?

– Akkor sem esküszünk, míg a felséges Asszony saját keze vonásával nem biztosít, hogy saját tisztjeink alatt szolgálhatunk s a hazából ki nem visznek!

– Buccow, ki eddig türtőztette magát, dühös lett.

– Miféle hazából?

Megbotránkozva néztek rá a székelyek, hogy ekkora úr létére még ezt se tudja.

– Hát Gyergyóból!...

Nem volt mit tenni. Másnap reggelre a székházhoz rendelték a népet és dolgukvégezetlen visszamentek a szállásukra.

Azon este a tábornok Sikó esperessel tanácskozott, hogy az adott helyzetben mit kellene tenniük.

– Ön ismeri a népet és... a királyné hálás szokott lenni azokhoz, akik hűségesek hozzá!

– Testestől-lelkestől az öné vagyok, kegyelmes uram! – olvadozott az esperes. De azért csak suttogáshosszról mert ajánlani, hogy valamiképpen a két követet, a nép két megbízottját kellene levenni a lábáról, s akkor nyert pörük volna.

A generális elhitte, hiszen így volt Udvarhelyen is. Hátha itt több szerencséje lesz.

– Minden erőmből segítségére leszek Excellenciádnak! – ígérte az esperes.

Hogyné! Ezüst a pásztorbot és kényelmes a kanonoki stallum.

Így történt, hogy a másnapra a székházhoz parancsolt nép két vezetőjével már hajnalban felverte a tábornokot, aki jókedvűen, pihenten ébredt.

Az idő is javult valamennyire. Az eső elállott, de a hegyekről leszállott köd az utcán, a házak közt gomolygott. Valószínűtlenül nagyok lettek benne az emberek, kik türelmesen várták, hogy merre dől el a sorsuk.

A generális órákig váratta a két követet, de látszólag barátságosan ugrott fel, mikor végre beléphettek hozzá, és úgy fogott kezét velük, mintha legalább húsz esztendeje nem látták volna egymást. Csakhogy egészségükre nem kívánta az éccakai nyugodalmat.

– Ügyelj, Mátyás! – döfte meg titokban a társát a tapasztaltabb Amburus Ferenc, mert a megkönnyebbült arcáról látta, hogy barátkozni akar a generálissal.

– A figyelmeztetésre Mátyás bá is kidüllesztette a mellét.

– Kezdhessük, uram!

Márhogy a tárgyalást el lehetne kezdeni, mert a nép künn türelmetlen.

Valamit odasugdosott Sikó esperes a tábornoknak, mert ez egyszerre kezdte kínálni s csak éppen azt nem mondta, hogy: – „Ne vigyék el az álmunkot!”... Ha nem lesz az a csúf morva orra, s ha magyarul beszél, még azt lehetett volna hinni, hogy székely az ebadta. Jól kitaníthatta azonban az esperes úr, mert ma tudta, mi a becsület. Nem úgy, mint tegnap. Kikérdezte rendre mind a kettőjüket, hogy hova valók, van-e családjuk, mekkorák a gyermekek, van-e élhető birtokuk, s olyan őszinte aggodalommal kevesellte a jövedelmet, mintha ő ennék napjában csak egyszer meleg ételt, s az ő torkát rágná a havason a csípős csíki túró.

– Emmá ember a talpán! – kezdte szeretni a jólelkű Mátyás bá, hogy a szívességét legalább ennyivel viszonzza s már a száján volt, hogy: „Ha arra jár, hát ne kerülje el a mi szegény házunk táját!” – de nem volt ideje rá, mert a kegyelmes tábornok úr, akinek pedig odafenn Bécsben akkor is

üres a széke a királyné mellett, mikor maga itt van, éppen azon kezdett töprengeni, hogy ezen a nehéz állapotjukon valahogy segíteni kéne.

– Jól mondja! – buggyant ki önkéntelen Mátyás bából, de még akkor akadt fel a szeme igazából, mikor ez a nagy úr, ki egész Erdélyország parancsolója, azt találta mondani, hogy „ha kendtek is úgy akarják, én szívesen segítek!”... Volna is módja hozzá s az ára se túlságos!

De már erre kicsit meghökkent Mátyás bá is, de a tábornok olyan édesen vert, mint a haris a vetésben:

– Mindössze annyi lesz a dolguk, hogy kilépnek velem ide a székház eleibe s a nép előtt leteszik az esküt!

– Le a süjt! – szökött fel a két székely a festett székből.

Hogy félreértés ne legyen, Ambrus Ferenc még azt is hozzátette:

– Ameddig a székelység kívánságait nem teljesítik, addig nem!

– No, és ezért sem? – borított ki egy zacskó aranyat az asztalra a generális.

A két székely olyan lett, mintha pofon csapták volna.

– Most már sehogysen!

A generális tovább nem bírta az alakoskodást. Másodszor történt meg, hogy a székelyek a szeme közé vágta a mocskos júdáspénzét. Úgy rontott rá a két árvára, mint a farkas.

– Akkor én magukat felakasztatom!

Csak fittyentett egyet a szája szélén Ambrus Ferenc.

– Nem sokat veszít Gyergyó, ha a tábornok úr minket felakasztat!

– Nicht bellen, Hund! – bődült fel a generális és kiordított a katonák után: – Verjétek vasra mind a kettőt!

A katonák pillanat alatt engedelmeskedtek. A főkirálybíró odaugrott, de elkésett. Erre felfogott kézzel kérte a tábornokot:

– Ne tegye, kegyelmes uram! Istenre kérem! Nagyon nagy baj lesz ebből!

– Ki velük! – üvöltött Buccow.

Ambrus Ferenc a rajta csüngő katonák közt megállott, mint a cövek. Éppen csak addig, amíg panaszosan végignézte a főkirálybíró és roszszállólag megingatta a fejét:

– Látja, látja, mit csinált, királybíró uram!...

Bornemissza Pál olyan lett, mint a fal.

Pillanat alatt elterjedt a nép közt, hogy mi történt a két követtel. A gyergyóiak nem sokat teketóriáztak, hanem azonnal fejszére, fegyverre kaptak, és nekisűrűdtek a kapunak, hiába záratta le hirtelenében Sikó esperes két vaspánttal is. El se vette róla a katona a kezét, már zuhogtak az ütések a kemény, cserefadeckákra, és három helyt is beroppant a kerítés a tömeg nyomásától, amely úgy nekilendült a székháznak, hogy meg-ingott tőle még az épület is. Sűrű káromkodások füstöltek elő a szájából, fékevesztettségében elsodort mindent maga előtt a nép s ha tehetetlenné nem torlódnak a folyosó szűk torkában, egymásra hullva az erős külső rohamtól, hát biza-biza élve senki meg nem marad az urak közül. Valamit az is segített, hogy az utolsó percben Fekete Tűri lekapta a falról az ember nagyságú feszületet, s annak a hóna alól kezdte istálni a népet. A veszedelem azonban csak akkor szűnt meg, mikor a királybíró Istenben boldogult drága édesanyja emlékére megesküdött, hogy mindjárt szabadon bocsáttatja a követeket. Erre aztán adtak neki fertály órát.

A megrémült generális is jónak látta nem ellenkezni s előhozatta a két embert.

– Sietni, sietni! – sürgette a katonákat, kik nehezen tudták kinyitni a foglyok kezén a béklyót.

Mikor aztán leestek a láncok, a szelíd, csendesvérű Mátyás bá meg-nézte előbb a bilincseket, aztán rácsudálkozott az izgatott generálisra, s bárányszelíden „alaposan megmondta a véleményét”:

– No, mü jól megjárók magával!... Ki gondolta volna róla, mikor olyan igazi szépen szólott az emberrel! No, várj német, amíg én még egyszer hiszek neked az életben!...

Mikor a két fogoly az udvaron megjelent, a nép diadalmasan felzú-gott, és egész nap, egész éccaka olyan volt a város, mint a felbolygatott méhkas.

Éppen ávemáriára harangoztak, mikor Sikó esperes úr a setét kedvű, elkeseredett generális elé vezetett harminc, pénzen megvett, nyomorult,

tekergő, rongyos, útonálló, szemét embert, és kenetes mosollyal jelentette:

– Ezek a jóemberek le akarják tenni az esküt, kegyelmes uram!

Még a generális is undorodva fordult el tőlük. Sikó esperes úr azonban sürgősen szedte magára a templomi ruhákat, hogy bevegye az esküt.

Hiába! Ezüst a pásztorbot és kényelmes a kanonoki stallum.

Ez a harminc ember lett a határőrség magva.